

SARS E HLALOSA DITABA TŠA MABAPI LE BAHLOHLELETŠI BA DIKGOKAGANYO TŠA LEAGO

5 Setemere 2025 — Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) di lemogile tshedimošo yeo e phatlaladitšwago setšhabeng ya mabapi le motšhelo wa bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago. SARS e rata go hlalosa maemo a yona mabapi le legoro le. Tagafara ya SARS ya semolao ke go koleka metšhelo ka moka yeo e swanetšego go mmušo, go kaonafatša obamelo le go nolofatša kgwebišano yeo e lego molaong.

SARS e direla tagafara ye ka maikemišetšo a leano la yona la go tšwetšapele le go laolela mokgwatšhomo wa motšhelo le khasetomo wo o theilwego ka obamelo ka boithaopo. Kudu kudu, teori ya obamelo ya SARS e thekgilwe ke go tšea gore balefela motšhelo ka moka ba botegile gomme ba nyaka go thušwa ka go obamela boitlamo bja bona.

Go thuša balefela motšhelo bao ba botegilego bao ba nyakago go obamela, SARS e tlo:

1. Fana ka hlathollo le tiišetšo bakeng sa balefela motšhelo le bagwebi ka ga boitlamo bja bona bja motšhelo.
2. Nolofaletša balefela motšhelo le bagwebi go obamela.

SARS e tloga e lemogile gore dinyakwa tša balefela motšhelo ka moka ga di swane. SARS e beakantšwe ka mesehlwana, go kgontšha setheo go direla dinyakwa tša go fapana tša balefela motšhelo. Tlaleletšo ya mesehlwana ye e phethagatšwa ka tirišo ya data ya rena go katološa maiteko a rena a go maatlafatša setšo sa rena sa obamelo ka boithaopo mola re laola dikotsi.

SARS e dutše e katološa mmotlolo wa yona wa mosehlwana. SARS e lemoga balefela motšhelo ba magareng (bao e lego balefela motšhelo ba letseno le le tee le dipušetšo tše bonolo); Dikgwebi tše Kgolo le tša Ditšhabatšhaba; Batho ka noši ba Lehumo la Godimo; Ditheo tša Dikholego tša Setšhaba; Ditheo tše di Tumilego le tša go Nyalelana; Bohwa; Ditsebi tša Motšhelo; le Bengmešomo.

Ditlaleletšo tša moragorago go mmotlolo wa mesehlwana ye ke Mmušo wa Bosetšhaba le wa Probense; Bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago; le Ikonomi ya Tiragatšo ya mmimo. Mesehlwana ya bahlohleletši ba mmimo e hlamilwe ka bagwebi ba sebjalebja, bao ba ka hlaloswago bjale ka bagweba noši goba boradikontraka ba go ikemela. Batho ba ba na le bokgoni bjo bgolo bja theknolotši gomme ba šupeditše tirelo e itšeng mmarakeng go fana ka tirelo yeo e ba fago poelo go tatelo ya bona ya leago. Ge go laolwa mosehlwana wo, SARS e tlo šomana le mabaka a mangwe le a mangwe go ya ka kgetsi go ya ka mašakana a gabjale a motšhelo wa letseno. Dikgetsi tše tše dingwe di ka wela ka fase ga legoro la molefela motšhelo wa sebakanyana.

Go mosehlwana o mongwe le o mongwe, SARS e na le mmotlolo wa kamano wo kgato ya pele e lego go fana ka hlathollo le tlišetšo go nolofaletša balefela motšhelo go obamela. Re šoma le gammogo le baswarakabelo le badirišani ga direla tagafara ya SARS.. Fomete ya mosehlwana wo o tlo direla sehlopha se sa balefela motšhelo le go kgonthiša obamelo. Go sehlopha se, temošo ya boitlamo bja motšhelo e bohlokwa.

Go ya ka mesehlwana e mempsa, e bjale ka ikonomi ya bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago, SARS e kwešiša gore dikwalakwatšo tša dipapatšo tša setšo di gola ka lebelo la ditšithale ka ditheknolotši tša bohlale. SARS ka kakaretšo e lemogile gore ditekanyetšo tše dintši tša papatšo di kontraka bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago go diriša diswantšho tša bona go diplatformo tša ditšithale. Ye ke šuthišo go tšwa go papatšo ya dintlo tše di hlomilwego tša batho ka noši bao ba nago le tatelo ekgolo ya balatedi. Bjale ka ge papatšo e laetša motswako wa diphetogo go phetolelo ya dišuthišo tše, SARS gape e amantšha boitšhimolliši bja yona bja thuto le obamelo. Ntle le ngangišo, mokgwa wa ditšithale le ditiragala tša ikonomi di fetošitše lefase la mošomong, le ikonomi ya tiragatšo ya mmimo le kabelano di tloga di le bohlokwa.

Mašakana a motšhelo a bapetšwa ke letseno bjale ka ge go hlalositšwe ka go Karolo ya 1 ya Molao wa Motšhelo wa Letseno, 58 wa 1962 (ITA). Data ya leloko la boraro e bapala karolo e kgolo kudu ka go bapetša fao molefela motšhelo o mongwe le o mongwe a swanetšego go abelwa go ya ka lešakana la letseno. Go swanetše go gatelelwa gore ke maikarabaelo a semolao a boitlamo bja bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago go tsebiša letseno ka moka leo le amogetšwego.

Utullo ka boithapo e tloga e le bohlokwa. Go se na taba gore bahlohleletši ba leago ba gola bokae — e ka ba ka ditšweletšwe, ditirelo, goba maeto — tše ka moka di tšewa bjale ka letseno (ITA) gomme di swanetše go tšhelelwa. Go ya ka teori ya rena ya obamelo, SARS e holofela gore balefela motšhelo ba a botega: ge ba hlatholla le go tlišetša boitlamo bja bona, ba obamela ka boithaopo. SARS e holofela gore bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago ba tsebiša ka potego ge ba tlahlilwe ka tebo. Ka lebaka leo, SARS e beakantše ditšweletšwa le dividio tša go thuša balefela motšhelo ba go fihlehlala boitlamo bja bona. SARS e nepile go direla kudu mabapi le phihlelelo ya batho le thuto. Gape e tla fana ka disemina le di webina gammogo le taolelo ya go ruta balefela motšhelo ka ga boitlamo bja bona.

Le ge eba mosehlwana wa bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago di na le khuetšo ya yona, ga e fapane le mesehlwana e mengwe ya balefela motšhelo ka lebaka la gore letseno leo le amogetšwego le swanetše go tsebišwa le go tšheledišwa. Mošomo wa go šoma ka go ikemela o a swana. Badudi ba naga bao ba šomago bjale ka bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago ba hlohleletšwa go tsebiša letseno leo le amogetšwego go tšwa go kamano ya leswao, diteng tša thušo ya tšhelete, le mmaraka wa tswalanyo, le ge eba ba lefetšwe ka kheše, ditšweletšwa, goba ka ditirelo. Balefela motšhelo ba, bjale ka

babangwe, ba dira kabelo e kgolo go maphelo a mabotse a naga ya rena le temokrasi ya yona.

Edward Kieswetter, Khomišinare wa SARS, o boletše gore “SARS e letetše go šoma le mosehlwana wo o fana ka hlathollo le tiišetšo, eupša le go ba fa maitemogelo a bonolo a molefela motšhelo”. O gatelletše gore “SARS e tloga e ikemišeditše go thuša balefela motšhelo ba potego go obamela boitlamo bja bona bja motšhelo. Ke gopotša bahlohleletši ba dikgokaganyo tša leago go tshephagala ka boitlamo bja bona”.

Go hwetša tshedimošo enngwe, ka kgopelo ikgokaganye le SarsMedia@sars.gov.za

SEPHETHO